

ACTIVITATEA COMERCIALĂ ÎN EUROPA OCCIDENTALĂ ÎN EVUL MEDIU TIMPURIU

Epoca merovingiană nu a însemnat o continuare a antichității sub raport economic și social, după cum perioada carolingiană nu poate fi definită printr-o economie naturală de factură *închisă*. Evul mediu s-a plămădit de-a lungul mai multor secole, la început formele vechi și noi coexistând, pentru ca în cele din urmă să triumfe noul care se afirmase gradat. Dar tocmai de aceea, între merovingieni și carolingieni există o continuitate de viață și nu un contrast, cele două epoci nu sînt despărțite prin zidul de nepătruns a ceea ce s-a numit civilizație mediteraneană. Astfel, procesul de ruralizare a vieții economice — trăsătură de bază a societății feudale — a fost îndelung (sec. III—VIII), după cum trecerea de la economia de schimb, caracteristică epocii sclavagiste, la cea de tip medieval a fost și ea lentă. În pofida momentelor de criză înregistrate, cele cîteva secole au reprezentat o perioadă de acumulări succesive. Cu toată ponderea pe care a căpătat-o economia naturală, chiar în momentul ei de apogeu (sec. IX—X) nu a fost o economie închisă. Comerțul nu și-a încetat niciodată activitatea, nici negustorii și nici orașele nu au dispărut. Economia nu s-a întors la troc și nici nu se poate spune că lipsesc debușeele, ci doar că se schimbă caracterul lor, în funcție de noile necesități, după cum volumul și felul obiectelor comercializate, diferă de la o perioadă la alta. Orașe au apărut alături de sate, acolo și numai acolo unde exista o poziție deosebit de favorabilă pentru comerțul exterior.¹ Nu toate produsele de care era nevoie puteau fi obținute în cadrul gospodăriei proprii, de aici nevoia unui schimb ce se făcea cu un plus produs existent pînă și la cele mai tinere popoare.² De aceea, clasicii marxismului arătau că istoria omenirii nu trebuie să fie desprinsă de tratarea istoriei industriei și a schimbului.³

După căderea imperiului roman, economia occidentală a parcurs o cale ascendentă. Pe lîngă comerțul în Mediterană, care a continuat să se facă, chiar și în perioada de vîrf a expansiunii musulmane, o altă cale maritimă, prin Baltică, a dat comerțului un nou impuls. Dovada o constituie orașele din

¹ K. Marx, *Forme premergătoare producției capitaliste*, București, 1956, p. 10.

² *Ibidem*.

³ K. Marx, F. Engels, *Ideologia germană*, București, 1956, p. 26.

Scandinavia și de pe coasta frisonă, care din secolul IX au jucat un rol important economic, centrele de schimb din această perioadă constituind o punte de trecere către orașul medieval propriu zis din secolul al XI-lea.

TEXTUL

DESCRIEREA ORAȘULUI BIRCA

Birca¹ este un oraș al goților, așezat în mijlocul Suediei (*in medio Suevoniae positum*), nu departe de acel templu numit Uppsala (Übsola)² care, pentru cultul religios al suedezilor (Sueones), are o deosebită însemnătate. În acest loc, ca o strămoare, de oarecare întindere, căreia i se zice Marea Baltică sau a Barbarilor, în partea de nord, a fost ridicat un port de către populația barbară,³ care pentru cei ce locuiesc pe coasta mării reprezintă o binefacere, dar care pentru străinii temerari este foarte primejdios. Căci locuitorii din Birca, a căror bogăție era mare, au avut de înfruntat deseori incursiunile piraiților; deoarece nu le-au putut rezista nici cu vitejia nici cu armele, și-au înșelat dușmanii prin viclenie. Și anume, ei au umplut golful cu bolovani la o depărtare de 100 de stadii⁴ de marea frământată ca să stăvilească intrarea (în port) făcând-o periculoasă atât pentru propriile lor corăbii cât și pentru ale piraiților. În acest port (*stationem*), care se află în întregime pe coasta suedeză, se întâlneau de obicei toate corăbiile danezilor sau normanzilor, de asemenea ale slavilor și ale pruișilor (*Semborum*) și ale celorlalte popoare ale Scitiei⁵ pentru a comercializa cele necesare.

Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches, Berlin, 1961, p. 474.

COMENTARIU ISTORIC

1. Descrierea orașului Birca (Björkö) s-a păstrat în opera cronicarilor Rimbart (sec. IX) și Adam de Bremen (sec. XI). Ea se datorează lui Ansgar, călugăr de la mănăstirea Corbie, care în 830, din ordinul împăratului Ludovic cel Pios, a făcut o călătorie în țara suevilor. Misiunea lui era de a atrage la creștinism popoarele nordice în speranța de a le include astfel în politica imperială a statului franc. Era în același timp o cale diplomatică în scopul zăgazuirii unor atacuri normande. Misiunea sa, în parte, a dat roade, aici fiind ridicată prima biserică creștină din Suedia.

Birca se afla la 27 km de Stockholm, pe o insulă a lacului Mälär și poate fi considerată un continuator al centrului comercial Helgö (secolul VII) situat la 20 km de Stockholm. Alegerea locului a fost determinată de doi factori: 1) poziția geografică favorabilă (golf); 2) existența unei fortificații unde locuitorii găseau refugiu la nevoie. În apropierea așezării se ridica pe o stîncă înaltă de 100 m, o cetate înconjurată de o întăritură formată din pietre și pământ, înaltă de 6 picioare și groasă de 25—50 picioare, accesul în cetate făcându-se prin trei porți. La nord-est de cetate se afla orașul. Terenul mlăști-

nos a păstrat fundația caselor și resturi din materialul de construcție. Aproape toate casele erau din lemn. Birca era un oraș tipic comercial cu piață atât vara cât și iarna, când lacul, înghețând, înlesnea circulația. Se făcea comerț cu piei de animale, obiecte de argint și aur, arme, nordicii fiind meșteri renumiți în prelucrarea unor asemenea produse, precum și mățasuri aduse din orient. Despre ocupația locuitorilor vorbește simbolul găsit în multe morminte, balanța. În timp ce bărbații se îndeletniceau cu meșteșugurile și comerțul, familiile lor se ocupau cu agricultura, de aceea locuințele din oraș aveau un caracter mai mult temporar. În 975, în urma unei lupte dintre danezi și suedezi, Birca a dispărut lăsând locul altor orașe ca Sigtuna, Stockholm etc. Kaupang (Norvegia), Hedeby (Danemarca) erau, de asemenea, locuri vestite pentru schimbul de mărfuri.

Activitatea comercială avînd drept axă Marea Baltică a făcut ca și pe continent marile centre economice să se deplaseze. St. Denis, Parisul au luat locul Lyonului; dacă pînă în secolul VII Arles, Narbone, Trèves erau orașe înfloritoare, în secolele următoare se ridică porturi ca Rouen, Quentovic, Vicus (pe Oise), orașul Metz. Așa dar, vikingii nu trebuie priviți doar ca agresori și distrugători de bunuri, ci și sub aspectul aportului economic, după cum nu se poate spune că toate orașele în perioada carolingiană au devenit simple centre administrative și religioase, chiar dacă ele au și un caracter agrar.

2) Uppsala, centru religios avînd un sanctuar al cultului păgîn pentru întreg nordul. Adam de Bremen povestește că pereții templului erau poleiți cu aur, ceea ce îi dădea o strălucire asemănătoare cu lumina soarelui. În templu slujeau 12 preoți. În secolul IX mai practicau ocazional jertfe umane. În apropierea templului se afla pădurea sacră de arborii căreia erau spînzurate victimele care mai înainte fuseseră jertfite.

3) Scandinavii erau numiți barbari nu din cauza gradului de dezvoltare social-economică ci deoarece în mare majoritate erau încă păgîni.

4) Un stadiu este o unitate de măsură echivalînd cu 600 picioare, adică între 147 și 192 m.

5) Este vorba de popoare din nordul Mării Negre.

INDICAȚII METODICE

Se va ține seamă de faptul că evoluția unei societăți nu este o linie dreaptă ascendentă ci o linie sinusoidală, marcînd momentele de criză și avînt economic, regres și progres, dar un regres care impune soluții noi pentru ieșirea din impas și deci conține în sine progresul. Pentru societatea feudală nu producerea bunurilor a constituit o problemă ci desfacerea lor, iar aceasta depindea de numărul populației, de puterea ei de cumpărare, de căile de comunicație. Deci, pentru perioada secolelor VI—IX se va ține seama de acești factori subliniindu-se cine putea să profite de bunurile comercializate, ele fiind în cea mai mare parte produse de lux, vinuri scumpe, arme, sclavi (comerțul cu sclavi se mai făcea în secolul IX). Nu contează atât cît de mari erau centrele de schimb, ci mai ales aria lor de răspîndire, evul mediu antre-

nînd noi zone geografice în schimbul internațional ca și în istorie. În acest fenomen constă mai ales progresul. Astăzi, datorită descoperirilor arheologice, în urma unor experimente de laborator și al studiului izvoarelor nu mai există nici o îndoială asupra unor tehnici superioare aduse de popoarele migratoare (tehnica damasată în prelucrarea fierului, ceea ce dădea mai multă rezistență și flexibilitate armelor, tehnica prelucrării aurului, argintului, prelucrarea țesăturilor) grad de dezvoltare ce împingea la schimburi. De pildă, târgurile din Auvergne erau în secolul VI frecventate de negustori saxoni care vindeau aici obiecte de podoabă.

Tezele lui Pirenne și Dopsch sînt deopotrivă depășite, chiar dacă nu negate în întregime. Pentru primul, economia de schimb dispărea de îndată ce expansiunea arabă a produs *închiderea* Mediteranei. Abia în secolul XI, prin reluarea legăturilor cu Orientul fecundator a reapărut orașul ca centru de schimb. Pentru istoricul german dimpotrivă, schimburile au fost deosebit de active în epoca la care ne referim. Exagerări și de o parte și de alta.

Să se facă deosebire între orașul ca centru de schimb în evul mediu timpuriu, acele târguri avînd ca scop comerțul interregional sau extern, și orașul în evul mediu dezvoltat, cu o piață internă și cu o organizație proprie sub forma corporațiilor.

Textul poate fi folosit la lecțiile : *Migrațiunea popoarelor. Formarea statelor feudale în Europa* și la *Caracteristicile vieții economice în perioada de înflorire a feudalismului în apusul Europei*.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

1. M. Berza, *H. Pirenne și originile evului mediu occidental*, București, 1938.
2. R. Fawtier, *La France et les français*, în *Histoire universelle*, vol. II, publicé sous la direction de René Grousset et Emile Léonard, Paris 1957.
3. R. Latouche, *Les origines de l'économie occidentale (IVe—XI siècles)*, Paris 1955.
4. E. Oxenstierna, *Les vikings*, Paris 1962.
5. H. Firenne, *Les villes du Moyen-Âge*, Bruxelles 1927.
6. E. Salin, *La civilisation merovingienne*, vol. II, III, Paris, 1952, 1957.

FLORENTINA CAZAN